Nr 54.

Ankom till riksdagens kansli den 21 maj 1943 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förbättring av vissa äldre tjänstepensioner m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I innevarande års statsverksproposition, tolfte huvudtiteln, har Kungl. Maj:t — i avbidan på särskild proposition i ämnet — under punkterna 12, 20 och 21 beräknat anslag för budgetåret 1943/44 till dyrtidstillägg m. m. å äldre pensioner vid det statliga pensionsväsendet, reglering av äldre tjänste- och familjepensioner vid det statsunderstödda pensionsväsendet och dyrtidstilllägg m. m. å pensioner vid det statsunderstödda pensionsväsendet.

I sitt den 9 mars 1943 avgivna utlåtande nr 12, angående regleringen för budgetåret 1943/44 av utgifterna under riksstatens tolfte huvudtitel, har bankoutskottet under punkten 6 anmält, att utskottet komme att senare under riksdagen avgiva utlåtande beträffande Kungl. Maj:ts under omförmälda punkter framlagda förslag.

I en den 5 mars 1943 dagtecknad proposition nr 170, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen förordats meddela bestämmelser angående omreglering av vissa äldre tjänstepensioner;

2) medgiva, att dyrtidstillägg åt vissa tjänstepensionärer under budgetåret 1943/44 må i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen förordade grunder utgå enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t;

3) å driftbudgeten under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1943/44 såsom förslagsanslag anvisa:

till Dyrtidstillägg m. m. å äldre pensioner vid det statliga pensionsväsendet 7,700,000 kronor;

till Reglering av äldre tjänste- och familjepensioner vid det statsunderstödda pensionsväsendet 2,750,000 kronor;

till Dyrtidstillägg m. m. å pensioner vid det statsunderstödda pensionsväsendet 5,750,000 kronor.

I samband med ifrågavarande proposition har utskottet till behandling förehaft följande inom ordinarie motionstid i början av riksdagen väckta mo-

tioner, nämligen inom första kammaren nr 84 av herr *Holmström* jämte två av kammarens övriga ledamöter samt inom andra kammaren nr 122 av herr *Björklund* jämte två av kammarens övriga ledamöter, nr 124 av herrar *Persson* i Stockholm och *Senander* samt nr 256 av herr *Ekdahl* jämte två av kammarens övriga ledamöter.

I likalydande motionerna I: 84 och II: 122 har hemställts, »att riksdagen måtte besluta att tilldela alla, som åtnjuta pension, vars sammanlagda belopp ej överstiger 3,000 kronor, däri inräknat kris- och dyrtidstillägg, räknat från och med budgetåret 1943/44, samma pensionsförmåner som tillkomma de f. d. befattningshavare, vilka avgått med pension efter den 1 juli 1939».

I motionen II: 124 hemställes, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att förslag om förbättring av pensionerna för de statstjänstemän, som avgått ur tjänst före den 1 juli 1939, måtte skyndsammast föreläggas innevarande års riksdag».

I motionen II: 256 hemställes, »att riksdagen måtte, i avbidan på en fullständigare pensionsförbättring för äldre pensionärer vid folk- och småskolor, besluta, att lärare vid folk- och småskolor, vilka avgått före den 1 juli 1939, skola åtnjuta en pensionsförbättring, som motsvarar $^3/_4$ av skillnaden mellan den pension, som utgått till lärare vilka avgått före det 1937 års löneregler-ing trädde i kraft, och den, som utgår till dem, som avgått efter den 1 juli 1939».

Beträffande motiveringen för de sålunda framställda förslagen får utskottet, i den mån redogörelse för förslagen icke lämnas i det följande, hänvisa till propositionen och motionerna.

Slutligen har utskottet från *Pensionerade statstjänstemäns riksförbund* fått mottaga en den 30 mars 1943 dagtecknad skrift, vari hemställes, att utskottet måtte *dels* tillstyrka förenämnda motioner I: 84 och II: 122, *dels ock* hos riksdagen hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1944 års riksdag angående reglering av pensionsförmånerna för sådana f. d. befattningshavare, som avgått med pension före den 1 juli 1939.

I. Förbättring av vissa äldre tjänstepensioner m. m.

Vid 1941 och 1942 års riksdagar beslöts ny pensionsreglering för flertalet befattningshavare och arbetare i statens tjänst samt för lärare vid folk- och småskolor. I enlighet med riksdagens beslut blevo — vad angår tjänstepensioneringen — följande nya reglementen utfärdade, nämligen allmänna tjänstepensionsreglementet, 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare och folkskolans tjänstepensionsreglemente. Beträffande lärare vid högre kommunala skolor har den 5 mars 1943 avlåtits proposition, nr 167, till riksdagen angående motsvarande pensionsreglering. De åren 1941 och 1942 beslutade reglementena, som trätt i kraft den 1 juli 1942, ha i viss begränsad utsträckning erhållit tillämpning å pensionärer, som avgått ur tjänst före

nämnda dag. Sålunda ha de i princip gjorts tillämpliga å befattningshavare och arbetare, som efter ingången av juli 1939 (respektive beträffande vissa militära beställningshavare efter ingången av juli 1940) avgått med rätt till pension enligt 1934 års civila tjänstepensionsreglemente, 1935 års militära tjänstepensionsreglemente, 1934 års tjänstepensionsreglemente för arbetare eller 1938 års tjänstepensionsreglemente för folkskollärare m. fl.

Under åberopande av den allmänna höjning av pensionsnivån, som 1941—42 års pensionsreglering inneburit, ha i olika sammanhang önskemål framförts om förbättring av pensionsförmånerna jämväl för dem, som på grund av tidigare avgång icke kommit att omfattas av regleringen.

Under år 1942 ha vissa statistiska pensionsberäkningar utförts för att tjäna till ledning vid övervägande av olika ifrågakommande åtgärder till förbättring av äldre tjänstepensioner. Beräkningarna ha omfattat äldre pensioner grundade i anställning, med vilken numera är förenad pensionsrätt enligt allmänna tjänstepensionsreglementet, 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare, folkskolans tjänstepensionsreglemente eller tjänstepensionsreglementet för lärare vid högre kommunala skolor. Med hänsyn till det rådande finansiella läget ha undersökningarna sedermera inriktats på spörsmålet om åtgärder för att tillgodose mera trängande behov av dylik förbättring. I en *inom finansdepartementet utarbetad promemoria* av den 12 februari 1943 har framlagts förslag i ämnet. Förslaget avser förbättring av lägre tjänstepensioner till ett antal av närmare 7,000.

Över promemorian ha yttranden infordrats från *statskontoret, statens pensionsanstalt* och *järnvägsstyrelsen.*

Departementspromemorian.

Det i promemorian framlagda förslaget gäller i princip pensionstagare, vilka innehaft sådan anställning som avses i de nyaste tjänstepensionsreglementena men vilka på grund av tidigare avgång icke ägt övergå till dessa reglementen. Härom anföres i promemorian följande.

Avsikten med den tillämnade förbättringen av äldre tjänstepensioner är att låta den höjning av pensionsförmånerna, som den senaste pensionsregleringen medfört, få en viss om ock begränsad motsvarighet för de tjänstepensionärer, som på grund av tidigare avgång icke omfattas av pensionsregleringen. I enlighet härmed gäller det nu utarbetade förslaget sådana f. d. anställningshavare som, därest de kvarstått i anställningen, skulle ha ägt övergå till något av de nyaste pensionsreglementena, nämligen allmänna tjänstepensionsreglementet, 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare och folkskolans tjänstepensionsreglemente. Däremot omfattar förslaget icke den som på grund av gjord anmälan icke blivit underkastad nya pensionsbestämmelser. Även pensionerna till f. d. lärare vid högre kommunala skolor ha omfattats av de förberedande undersökningarna. Dessa pensioner ligga emellertid över maximibeloppet för de pensioner, som avses med det utarbetade förslaget.

Enligt kungörelse den 30 juni 1942 (nr 697) äga bland andra vissa f. d. tjänstemän, som av statens järnvägar övertagits från enskilda företag och som äro undantagna från allmänna tjänstepensionsreglementets tillämpning,

åtnjuta fyllnadspension av statsmedel, beräknad i principiell anslutning till nämnda reglemente. Förslaget till förbättring av äldre tjänstepensioner har ansetts böra omfatta även de övertagna tjänstemän, som avgått före den 1 juli 1939 med rätt till fyllnadspension enligt då gällande bestämmelser.

I fråga om de föreslagna bestämmelsernas tillämplighet har å andra sidan undantag ansetts böra göras beträffande vissa grupper pensionstagare, för vilka en omreglering av pensionerna med hänsyn till för dessa grupper speciella förhållanden icke lämpligen kunnat äga rum i det förevarande sammanhanget.

Av förut antydda skäl har pensionsförbättringen ansetts böra begränsas till att avse pensioner, som utgå med lägre belopp. Förslaget gäller pensioner, som vid fullt antal tjänstår för närvarande utgå med högst 1,800 kronor om året, oberäknat dyrtidstillägg och kristillägg, vilket med inberäknande av dylika tillägg vid nuvarande levnadskostnadsnivå betyder ett pensionsbelopp av 2,626 kronor. I promemorian anföres.

Bestämmandet av den gräns, som bör komma i fråga, får helt bero på en skälighetsbedömning. En efter förhållandena rimlig avvägning torde erhållas, om pensionsförbättringen begränsas till att gälla pensioner, vilka vid fullt antal tjänstår uppgå till ett årligt belopp — dyrtidstillägg och kristillägg oberäknade — av högst 1,800 kronor. Vid sammanträffande av flera tjänstepensioner bör pensionernas sammanlagda belopp vara avgörande för huruvida pensionsförbättring skall utgå. Med de angivna reglerna kommer pensionsförbättringen att avse de pensioner, å vilka dyrtidstillägg enligt hittillsvarande bestämmelser beräknas på förhöjt underlag.

En pension om 1,800 kronor jämte dyrtidstillägg och kristillägg utgår vid nuvarande levnadskostnadsnivå med 2,626 kronor i helt krontal räknat. Grundbeloppet 1,800 kronor motsvarar närmast pensionsunderlagen enligt 1934 års civila tjänstepensionsreglemente för befattningar i nuvarande lönegraderna A 6 och A 7, respektive 1,716 och 1,824 kronor. Med inberäknande av dyrtidstillägg vid 1935 års levnadskostnadsnivå uppgår en äldre pension av angivna storlek till 2,016 kronor, vilket närmast motsvarar grundbeloppen av pensionerna enligt allmänna tjänstepensionsreglementet för lönegraderna A 3 och A 4, respektive 1,980 och 2,076 kronor.

I promemorian skiljes mellan de *pensioner, som avvägts efter lönenivån närmast före den senaste löneregleringen,* och de *pensioner, som avvägts efter s. k. oreglerad avlöning.*

Beträffande den förra gruppen föreslås fastställande av nya pensionsunderlag för de olika graderna, beräknade så, att förbättringen i det närmaste motsvarar skillnaden — 192 kronor — vid nuvarande indexläge mellan utgående lägsta hela pension jämte tillägg och motsvarande pension jämte tillägg enligt respektive nyaste reglemente, dock att pensionen jämte förbättringen icke må överstiga 2,626 kronor. I den mån de nuvarande pensionerna närma sig den gräns, över vilken pensionsförbättringen icke skall gå, måste emellertid förbättringen minskas, så att icke en del av de omreglerade pensionerna komma att överstiga dem som ligga närmast över gränsen.

De beräknade nya pensionsunderlagen framgå av följande tabell:

Lönegrad [1] resp. pensionsgrupp	Nuvarande pensioner		Pensioner enligt de nyaste pensionsreglementena		Föreslagna förbättrade pensioner		
	författningsenlig pension kr.	författningsenlig pension jämte tillägg kr.	författningsenlig pension, grundbelopp kr.	författningsenlig pension jämte tillägg kr.	reglerad författningsenlig pension kr.	reglerad författningsenlig pension jämte tillägg kr.	förbättringens storlek kr.
Befattningshavare.							
Ek 6	1,164	1,856: 64	1,590	2,081: 04	1,404	2,039: 52	182: 88
Eo 1	1,236	1,964: 16	1,680	2,200: 80	1,476	2,147: 04	182: 88
A 1	1,320	2,087: 52	1,776	2,326: 56	1,560	2,270: 40	182: 88
A 2	1,404	2,210: 88	1,884	2,468: 04	1,644	2,393: 76	182: 88
A 3	1,476	2,302: 56	1,980	2,593: 80	1,704	2,477: 28	174: 72
A 4	1,560	2,386: 56	2,076	2,719: 56	1,752	2,544: 96	158: 40
A 5	1,644	2,470: 56	2,184	2,861: 04	1,800	2,626: 56	156: —
A 6	1,716	2,542: 56	2,280	2,986: 80	1,800	2,626: 56	84: —
Mb 1	1,764	2,590: 56	2,256	2,955: 36	1,800	2,626: 56	36: —
Mb 2	1,776	2,602: 56	2,400	3,144: 00	1,800	2,626: 56	24: —
Arbetare.							
I kv.	1,104	1,773: 12	1,500	1,965: 00	1,344	1,956: 00	182: 88
II kv.	1,236	1,964: 16	1,680	2,200: 80	1,476	2,147: 04	182: 88
I man	1,476	2,302: 56	2,076	2,719: 56	1,704	2,477: 28	174: 72
II man	1,644	2,470: 56	2,280	2,986: 80	1,800	2,626: 56	156: —

Vid beräkningen av de nya underlagen har förutsatts, att dyrtidstilläggen på de omreglerade pensionerna icke skola beräknas på förhöjt underlag.

De pensioner, vilkas nivå är avvägd efter s. k. oreglerad avlöning, uppgå till mycket skiftande belopp och ligga med få undantag lägre än pensionerna enligt 1934 års reglementen. För att en lämplig avvägning av dessa äldsta pensioner med hänsyn dels till det förut angivna gränsläget av 2,626 kronor och dels till de förbättrade nyare pensionernas nivå skall kunna ernås, bör enligt promemorian omregleringen i denna del ske efter följande principer. Pensionsförbättringen bör i det särskilda fallet, med utgångspunkt från nuvarande indexläge, beräknas till två tredjedelar av skillnaden mellan 2,626 kronor och det nuvarande pensionsbeloppet jämte tillägg. Liksom beträffande pensionerna enligt 1934 års reglementen m. fl. författningar bör förbättringen icke överstiga ett visst fastställt belopp. Detta bör med hänsyn till den lägre nivån för de äldsta pensionerna sättas högre än för de nyare pensionerna, förslagsvis till 300 kronor. Till detta belopp skulle förbättringen komma att uppgå, när årliga pensionsbeloppet jämte tillägg understiger 2,175 kronor. Det förbättrade pensionsunderlaget bör icke överstiga det nya underlag, som för motsvarande grad är upptaget i tabellen för omräkning av pensioner enligt 1934 års reglementen m. fl. författningar. Även beträffande dessa pen-

[1] I tabellen förekommande lönegradsbeteckning hänför sig till för befattning nu gällande lönegrad. För nuvarande äldre pensioner och föreslagna förbättrade pensioner angivna belopp i lönegraderna Eo 1—A 6 avse män; för kvinnor gälla beloppen i närmast lägre lönegrad. Såsom motsvarighet i fråga om pensionsbelopp för kvinna i lönegrad Eo 1 har angivits Ek 6.

sioner förutsättes, att dyrtidstillägg i fortsättningen icke skall beräknas på förhöjt underlag.

Kostnaderna för genomförande av pensionsförbättring i enlighet med vad sålunda förordats beräknas i promemorian till omkring 850,000 kronor för år. En betydande del härav belöper å affärsverken. Fördelningen av kostnaderna å f. d. befattningshavare och f. d. arbetare samt å pensioner enligt 1934 års reglemente respektive därmed jämförliga författningar och äldre pensioner framgår av nedanstående sammanställning.

	Pensioner enligt 1934 års reglementen och därmed jämförliga författningar		Äldre pensioner		Samtliga pensioner	
	antal	belopp kr.	antal	belopp kr.	antal	belopp kr.
F. d. befattningshavare	3,200	425,000	2,500	220,000	5,700	645,000
F. d. arbetare.....	1,100	175,000	100	30,000	1,200	205,000
Summa	4,300	600,000	2,600	250,000	6,900	850,000

Föredragande departementschefen har anfört i huvudsak följande:

Den vid 1941 och 1942 års riksdagar genomförda tjänstepensionsregleringen har i princip kommit de befattningshavare till godo, vilka blivit delaktiga av den under åren 1939 och 1940 genomförda löneregleringen. För tidigare avgångna befattningshavares del föreligga nu till beaktande önskemål om pensionsförbättring, vilkas prövning varit avsedd att bli beroende på pensionsregleringens genomförande med därvid företagen avvägning av nivån för nya pensioner. Resultatet av denna avvägning har blivit en genomgående höjning av nivån för de nya pensionerna, betingad icke blott av löneregleringen utan även av pensionsunderlagens beräkning i förhållande till lönen för ortstrupp C i stället för tidigare ortsgrupp A. Såsom av utredningen framgår föreligger en icke obetydlig procentuell skillnad mellan de nya pensionerna och de pensioner, som utgå enligt närmast förut fastställda författningar med pensionsunderlag avvägda i förhållande till A-ortslön enligt den under åren omkring 1920 genomförda löneregleringen. En förbättring i viss utsträckning av dessa äldre pensioner framstår såsom befogad i synnerhet vad angår de lägre graderna, för vilka behovet av förbättring i levnadsvillkoren gör sig starkare gällande.

Än mera framträder behovet av förbättring i fråga om vissa pensioner, som äro att hänföra till en ännu äldre grupp än de nyss åsyftade. Sedan år 1939 föreligger en utredning angående dessa pensioners läge i förhållande till pensionerna enligt senare tillkomna bestämmelser. I avvaktan på den allmänna pensionsregleringen har denna utredning hittills endast föranlett förbättring för enstaka, tidigare särskilt oförmånligt ställda personalgrupper. De efter s. k. oreglerad avlöning avvägda pensionerna befinna sig alltjämt till stor del på en sådan nivå, att åtgärder för utjämning i någon mån av skillnaden i förhållande till nya pensioner förefalla i hög grad påkallade.

Mot bakgrunden av dessa förhållanden måste det framstå såsom förenligt med rättvisa och billighet, att den höjning av pensionsförmånerna, som den senaste pensionsregleringen medfört, får en viss motsvarighet för sådana tjänstepensionärer, som på grund av tidigare avgång icke omfattas av pen-

sionsregleringen. Väl måste även i denna fråga hänsyn tagas till att tidsläget nödvändiggör en sträng begränsning av statsutgifterna. Då det gäller ett i princip befogat intresse sådant som det nu ifrågavarande — en anpassning av äldre pensionstagares levnadsvillkor efter den vidtagna pensionsregleringen — förefaller dock ett uppskov med tillgodoseende av åtminstone de mera trängande behoven knappast skäligt.

Från dessa utgångspunkter har i departementspromemorian framlagts förslag om förbättring i begränsad utsträckning av äldre tjänstepensioner. I princip gäller förslaget sådana f. d. anställningshavare som, därest de kvarstått i anställningen, skulle ha ägt övergå till något av de nyaste tjänstepensionsreglementena. Emellertid har förbättringen ansetts böra begränsas till lägre pensioner. Enligt departementspromemorian skall förbättringen avse pensioner, som vid fullt antal tjänstår utgå med ett årligt belopp av högst 1,800 kronor, oberäknat dyrtidstillägg och kristillägg, vilket motsvarar ett pensionsbelopp av 2,626 kronor, om dylika tillägg beräknas efter nuvarande levnadskostnadsindex.

För egen del biträder jag vad i promemorian föreslagits om pensionsförbättringens omfattning. Likaledes kan jag i huvudsak biträda vad i promemorian anförts beträffande sättet för genomförande av pensionsförbättringen och vad därmed sammanhänger. På Kungl. Maj:t bör få ankomma att efter riksdagens prövning av förslagets huvudgrunder meddela erforderliga bestämmelser angående pensionsförbättringens genomförande.

Den nu förordade omregleringen av äldre tjänstepensioner synes böra genomföras från och med den 1 juli 1943.

II. Grunderna för dyrtidstillägg åt tjänstepensionärer.

I propositionen förutsättes, att dyrtidstillägg å tjänstepensioner fortfarande skola utgå under nästa budgetår, i den mån vederbörande pensionstagare icke berörts av de senaste årens tjänstepensionsregleringar. Vad beträffar grunderna för beräknande av dyrtidstillägg bör, under förutsättning av bifall till propositionen, beräkning av dyrtidstillägg å förhöjt underlag icke vidare äga rum såvitt angår pensioner, vilka omfattas av den föreslagna pensionsförbättringen eller eljest finnas böra omräknas. I övrigt ifrågasättes icke någon ändring i bestämmelserna om dyrtidstillägg å tjänstepensioner.

III. Vissa anslag under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1943/44.

A. Statliga pensionsväsendet.

12. Dyrtidstillägg m. m. å äldre pensioner vid det statliga pensionsväsendet. Dessa kostnader bestridas för det löpande budgetåret från följande anslag under tolfte huvudtiteln.

A 3. Dyrtidstillägg åt f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer,

A 4. Dyrtidstillägg m. m. åt pensionsberättigade änkor och barn efter civila befattningshavare i statens tjänst m. fl.,

B 7. Dyrtidstillägg åt f. d. militära befattningshavare m. fl.,

B 9. Procentuellt tillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter militära befattningshavare.

Av de kostnader för dyrtidstillägg och procentuellt tillägg, som för närvarande bestridas av anslagen A 3 och A 4, torde omkring 40 respektive 55 procent belöpa å pensioner vid det statliga pensionsväsendet.

Kostnaderna för dyrtidstillägg och procentuellt tillägg vid det statliga pensionsväsendet ha under budgetåret 1941/42 uppgått till i runt tal 8,500,000 kronor. På grundval av verkställda beräkningar kan antagas en automatisk nedgång i kostnaderna med omkring 800,000 kronor för nästa budgetår. Nedgången sammanhänger huvudsakligen med att kostnaderna för dyrtidstillägg å statliga tjänstepensioner successivt minska, enär å nya tjänstepensioner i stället utgår rörligt tillägg. Den föreslagna omregleringen av äldre tjänstepensioner medför, att kostnader till jämförelsevis obetydligt belopp överföras från detta anslag till andra anslag under samma huvudtitel.

Förevarande dyrtidstilläggsanslag har för nästa budgetår ansetts böra äskas med 7,700,000 kronor eller samma belopp som beräknats i statsverkspropositionen.

B. Statsunderstödda pensionsväsendet.

7. *Reglering av äldre tjänste- och familjepensioner vid det statsunderstödda pensionsväsendet.* Kostnaderna för ifrågavarande ändamål bestridas för närvarande från anslaget A 2. Pensionsreglering för f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, vilket i gällande riksstat är uppfört med 3,400,000 kronor. Av belastningen å detta anslag torde närmare 80 procent hänföra sig till kostnader för reglering av pensioner vid det statsunderstödda pensionsväsendet. Dessa kostnader hava med utgångspunkt från hittills gällande bestämmelser för budgetåret 1943/44 beräknats till 2,500,000 kronor. Till förevarande anslag ha vidare ansetts böra hänföras kostnaderna för den föreslagna omregleringen av äldre tjänstepensioner i vad angår dylika pensioner från statens pensionsanstalt. Omregleringen medför jämväl överföring till anslaget av vissa kostnader, som hittills belastat dyrtidstilläggsanslag.

Ifrågavarande anslag ha för nästa budgetår ansetts böra äskas med 2,750,000 kronor eller 250,000 kronor mer än som beräknats i statsverkspropositionen.

8. *Dyrtidstillägg m. m. å pensioner vid det statsunderstödda pensionsväsendet.* Kostnaderna härför bestridas för närvarande från anslagen A 3 och A 4, vilka i den gällande riksstaten äro uppförda med 8,000,000 respektive 1,900,000 kronor. Under budgetåret 1941/42 har av belastningen å dessa anslag omkring 60 respektive 45 procent varit att hänföra till kostnader för tillägg å pensioner vid det statsunderstödda pensionsväsendet. Under nästkommande budgetår ha dessa kostnader beräknats till 5,750,000 kronor. Beloppet understiger med 50,000 kronor det i statsverkspropositionen beräknade.

Utskottets yttrande.

Frågan om en förbättring av pensionsnivån för pensionerade statstjänstemän har stått på dagordningen sedan ett flertal år tillbaka. Yrkanden om en generell förbättring av äldre pensioner ha även vid olika tillfällen varit föremål för riksdagens prövning. Sålunda föreslogs i motioner till 1938, 1939 och 1940 års riksdagar, att riksdagen måtte besluta att i avvaktan på en definitiv reglering av pensionsbestämmelserna för statens tjänstemän bereda samtliga pensionerade befattningshavare en provisorisk pensionsförstärkning. Motionerna föranledde icke någon positiv åtgärd från riksdagens sida. Riksdagen uttalade emellertid år 1938 i skrivelse till Kungl. Maj:t i princip sin anslutning till tanken att, i avbidan på en slutlig lösning av pensionsfrågan, provisoriska åtgärder skulle vidtagas för förbättrande av pensionärernas ställning.

I anledning härav framlades för 1939 års riksdag proposition (nr 296) med förslag till förbättring av vissa äldre pensioner; detta förslag var emellertid av mycket begränsad räckvidd och innebar endast en reglering för några smärre militära pensionstagargrupper, som befunno sig i ett särskilt ogynnsamt läge. I anslutning till ett av chefen för finansdepartementet i nämnda proposition gjort uttalande rörande den plan för arbetet på pensionsväsendets område, som borde följas under den närmaste framtiden, förklarade sig 1939 års lagtima riksdag anse, att en generell höjning av pensionsnivån för äldre pensionärer måste verka föregripande på den då pågående revisionen på pensionsväsendets område. 1940 års riksdag intog samma ståndpunkt men uttalade, att — särskilt för pensionärer med lägre pensioner — behov av en pensionsförbättring i många fall gjorde sig gällande samt att, därest levnadskostnaderna skulle fortsätta att stiga, olägenheterna av ett fortsatt undanskjutande av pensionsfrågans lösning komme att framträda allt starkare. Riksdagen uttalade den förhoppningen, att därest förslag i fråga om definitiv reglering av pensionsförmånerna för blivande pensionärer skulle framläggas för 1941 års riksdag, förslag om möjligt då även kunde föreligga beträffande pensionsförmånerna för sådana f. d. befattningshavare, som vid tiden för de nya pensionsbestämmelsernas ikraftträdande redan avgått med pension. Förslag om förbättring av de äldre pensionerna framlades emellertid icke i samband med de vid 1941 och 1942 års riksdagar beslutade allmänna pensionsregleringarna i vidare mån än att de nya pensionsreglementena gjordes tillämpliga på pensionärer avgångna från och med den 1 juli 1939.

Det nu föreliggande förslaget åsyftar att åstadkomma en förbättring av vissa äldre tjänstepensioner — d. v. s. pensioner till befattningshavare, vilka avgått före nyssnämnda dag — i sådana fall där behovet av en dylik förbättring framstår såsom mest trängande. Av sådan anledning har pensionsförbättringen begränsats till att avse pensioner, som utgå med lägre belopp. Någon generell förhöjning av de äldre pensionerna ifrågasättes sålunda icke i propo-

sitionen. Förslaget gäller pensioner, vilka med inräknande av dyrtidstillägg och kristillägg för närvarande uppgå till högst 2,626 kronor om året. I fråga om pensioner, som avvägts efter lönenivån närmast före den senaste löneregleringen, föreslås förbättringen skola i det närmaste motsvara skillnaden — 192 kronor — vid nuvarande indexläge mellan utgående lägsta hela pension jämte tillägg och motsvarande pension jämte tillägg enligt respektive nyaste reglemente. I den mån de nuvarande pensionerna närma sig den gräns, över vilken pensionsförbättringen icke skulle gå, skulle emellertid pensionsförbättringen minskas. Med avseende å pensioner, som avvägts efter s. k. oreglerad avlöning, skulle pensionsförbättringen i princip beräknas till två tredjedelar av skillnaden mellan 2,626 kronor och det nuvarande pensionsbeloppet jämte tillägg, dock högst 300 kronor. Genom den föreslagna pensionsregleringen skulle sålunda — på sätt tabellen å sid. 5 utvisar — endast den lägsta pensionärsgruppen (icke yrkesutbildade kvinnliga arbetare) få sina pensioner uppbringade till den nyaste pensionsnivån. För övriga pensionärsgrupper skulle förbättringen endast delvis utjämna skillnaden mellan den nuvarande och den nyaste pensionsnivån, och denna utjämning skulle dessutom alltmera minskas ju högre lönegraden är.

Enligt utskottets mening hade det i och för sig varit önskvärt, om den ifrågasatta pensionsförbättringen kunnat erhålla en något större räckvidd än enligt Kungl. Maj:ts förslag. Detta kunde ske exempelvis genom att, i viss anslutning till vad som ifrågasättes i likalydande motionerna I: 84 och II: 122, gränsen för de pensioner, vilka skulle omfattas av regleringen, höjdes till 3,000 kronor, eventuellt även genom att pensionsförhöjningen för de av Kungl. Maj:ts förslag berörda pensionärsgrupperna — med undantag av de lägsta, vilka redan enligt förslaget skulle erhålla full kompensation — bestämdes till ett högre belopp än enligt förslaget. Verkställda beräkningar rörande kostnaderna för en höjning av gränsen till 3,000 kronor utvisa emellertid, att densamma skulle medföra en kostnadsökning av 1,050,000 kronor utöver den i propositionen angivna kostnadsramen av 850,000 kronor. Med hänsyn till den utgiftsökning, som även en relativt blygsam utvidgning av den föreslagna pensionsregleringen således skulle medföra, har utskottet icke för närvarande ansett sig kunna sträcka sig utöver vad Kungl. Maj:t förordat. Frånsett att i nuvarande tidsläge största möjliga försiktighet bör iakttagas vid beviljandet av nya statsutgifter synes det önskvärt, att utgifter av nu förevarande slag i görligaste mån begränsas med hänsyn till de av statsmakterna utstakade riktlinjerna för pris- och lönepolitiken.

Även om utskottet alltså på grund av nu rådande förhållanden nödgas avstå från tanken på en mera omfattande pensionsreglering för de äldre pensionärsgrupperna, vill utskottet uttala den förhoppningen, att pensionsfrågan upptages till förnyat övervägande, så snart förhållandena det medgiva och att därvid om möjligt önskemålet om en förbättring av de lägre pensionerna i större utsträckning vinner beaktande.

Av det anförda framgår, att utskottet icke kunnat biträda de i likalydande motionerna I: 84 och II: 122 samt i motionen II: 256 framförda, i och för

sig behjärtansvärda förslagen att på olika sätt åstadkomma en förbättring av de äldre pensionärernas villkor. Vad motionen II: 124 beträffar, torde densamma få anses besvarad genom den föreliggande propositionen.

De av Kungl. Maj:t i förevarande sammanhang framlagda anslagsberäkningarna hava icke givit utskottet anledning till erinran. Likaså biträder utskottet Kungl. Maj:ts förslag i fråga om dyrtidstilläggets beräknande under budgetåret 1943/44.

Under åberopande av vad i det föregående anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen må

1) med avslag å motionerna I: 84 och II: 122, likalydande, samt å motionen II: 256 bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i föreliggande proposition förordats meddela bestämmelser angående omreglering av vissa äldre tjänstepensioner;

2) medgiva, att dyrtidstillägg åt vissa tjänstepensionärer under budgetåret 1943/44 må i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen förordade grunder utgå enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t;

3) å driftbudgeten under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1943/44 såsom förslagsanslag anvisa:

till *Dyrtidstillägg m. m. å äldre pensioner vid det statliga pensionsväsendet* 7,700,000 kronor;

till *Reglering av äldre tjänste- och familjepensioner vid det statsunderstödda pensionsväsendet* 2,750,000 kronor;

till *Dyrtidstillägg m. m. å pensioner vid det statsunderstödda pensionsväsendet* 5,750,000 kronor; samt

B) att förevarande motion II: 124 må anses besvarad genom vad utskottet ovan anfört och hemställt.

Stockholm den 21 maj 1943.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Åkerberg, Berling, Sandén, Friggeråker*, Sundvik, Sylwan** och *Johansson* i Fårekulla*;

från andra kammaren: herrar *Paulsen, Andersson* i Falkenberg, *K. A. Westman, Hall, Andersson* i Munkaljungby*, *Eriksson* i Sandby, *Malmborg* och *Dickson**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.